

Das nationale Leben der Windisch-Bücheln im Jahre 1848/49. Von dr. Fran Ilešič. Laibach. Schwentner. Cena 20 h. Strani 31. — To je poseben odtisk člankov, ki jih je priobčila „Südsteirische Presse“. Gospod pisatelj namerava, kot vidimo iz te knjižice, izdati večje delo o letu 1848. in tu priobčene posameznosti so le dopolnila. Po časopisnih virih nam pripoveduje pisatelj o razmerju med nemškimi mesti in trgi in njih slovenski okolici v Slovenskih goricah, o gibanju zaradi frankobrodskih volitev, o uradništvu in o duhovščini. Bilo bi res jako dobro in tudi potrebno, da se nepristransko sestavi in popiše zgodovina slovenskega narodnega probujenja iz njegovih početkov. Danes so ti dogodki skoro pozabljeni in razširjenih je mnogo napačnih nazorov, katere mora zbitriti jasni govor neovrznih dejstev.

Politika bosanskih i hercegovačkih franjevacu u prošlosti i sadašnjosti. Napisao Philadelphus Philalethes. Preštampano iz „Osvita“. I. Dio. Hrvatska dionička tiskara u Mostaru. Str. 100. — Pisatelj pravi v uvodu: „Že od nekdanj in zlasti v novejšem

času se je čutila potreba, da se osvetli in razloži odnošaj katoliškega prebivalstva Hercegovine in Bosne proti celokupnemu hrvaškemu narodu, kateri, skozi stoletja razdeljen na razne države, ravno zdaj, ko se narodnostna borba poostruje, tudi državnopravno vprašanje vedno bolj pretresuje. To poizkuša v kratkih črtah naš spis, ki je samo osnova za veliko študijo.“ Prvi del, ki ga imamo pred seboj, sega od prvih časov do okupacije l. 1878., drugi del se bo bavil s političnimi in narodnostnimi razmerami od okupacije do sedanjega časa. Seveda so bili glavni kulturni činitelji pod turškim robstvom baš frančiškani, kateri so kot edini učitelji ljudstva morali skrbeti tudi za to, da ohranijo narod in ga privedejo do srečnejših državnopravnih razmer. Vodila sta jih pri tem ideji katolicizma in narodne samostojnosti hrvaške. To nam dokazuje naša knjiga z zgodovinskimi dejstvi. Katoliška vera jih je ločevala od pravoslavne Srbije; smatrali so se vedno za Hrvate in delovali na to, da se združijo s hrvaškim narodom pod habsburško vlado, smatrajoč avstrijskega cesarja za zakonitega hrvaškega narodnega kralja. Dr. E. L.

NAŠE SLIKE.

Vinjeta Žmitkova (na str. 513.) nam kaže jesenski prizor. Sadno drevje je obilo obrodilo. To je veselje za mladino! Paglavci so se spravili nad sadje. Oni nimajo pojma o umni sadjereji in mečejo krepelca v drevje, da padajo sadovi na tla. Kaj jim mar, če še toliko sadja obtolčejo! Saj najbrže tudi nimajo pravega pojma o mojem in tvojem. Nam se prav zdi, da klatijo tuje sadje. Zato pa gledajo, da ga čim več odnesó. Kolikor ne morejo snesti, pa založe za srajco in še blače si spodaj zavežejo, da več spravijo na varno. A naj le počakajo! Skoro se oglasi posestnik, in tedaj bo on vzel v roke krepelce, pa ne, da bi sadje klatil, ampak . . .

„Sv. Mihael“ (str. 520.—521.) je slavna slika Rafaelova. Kako krasna je postava nadangelova! Veliki mojster ga je naslikal kot viteškega mladeniča, ki ssulico prebada hudobca. Kolika gracioznost je v

vsakem udu, v vsakem gibljeju! Slika je zdaj v pariškem Louvru, še jako dobro ohranjena.

„Žetev“ Otona Ivekovića (str. 537) je pa vzeta iz hrvaškega kmečkega življenja. Slikar je dobro pogodil zlasti narodno nošo hrvaško.

Zasluge Kopitarjeve za slovstveno zgodovino portugalsko.

V nobenem kulturnem narodu kralji in velikaši niso igrali tako odločilne in važne vloge, kakor v romanskih plemenih, v Špancih in Portugalcih. Utemeljitelj španskega slovstva je kralj Alfonz X. „Učenjak“, portugalskega pa kralj Diniz. Kralj Diniz ni zbiral samo pesniškega dvora okoli sebe, nego bil je sam odličan pesnik. Njega so posnemali njegov sin in naslednik kralj Alfonz IV. ter bratje tega kralja, grof Albuquerque in Pedro in grof Barcellos. Ti so sestav-

ljali lastne zbirke svojih poezij in jih imenovali „Cancioneiros“. Škoda, da niso pazili na to, da bi se bile ohranile take zbirke. Odličen portugalski pisatelj XVI. stoletja Duarte Nunes de Leao je sam imenoval nekatere kraje, kjer je videl take zbirke; tudi pisatelj Marques de Santillona je opisal na drobno pesniško zbirko kralja Diniza. V mlajših letih, pravi, jo je videl pri svoji babici, pozneje pa mu nikdar več ni prišla pred oči. Opozarjali so inorodni pisatelji Portugize, naj se pobrinejo za to, da pridejo na sled temu najstarejšemu spomeniku portugalskega slovstva, pa več nego 300 let se niso ganili. Špancem se pripisuje poseben čut za zgodovino, pa za zgodovino svojega slovstva so se izredno malo brigali, kar bo pisatelj teh vrstic opisal na drugem mestu.

Bivši uradnik dunajske dvorne knjižnice, Ferdinand Wolf, ki je napisal znamenito knjigo: „Studien zur Geschichte der spanischen und portugiesischen Litteratur, Berlin 1859, je 1843. v „Hallische Allgem. Lit. Zeitung“ naznanjal in ocenjeval Bellermannovo knjigo: Die alten Liederbücher der Portugiesen i. t. d. Takrat je bil Jernej Kopitar, predstojnik Wolfov, v Rimu. Wolf je naprosil svojega predstojnika, naj v vatikanski knjižnici zasleduje Dinizovo pesniško zbirko „Cancioneiro“. Rad je uslišal naš rojak prošnjo, pa vsi trudi so bili zastonj. Kopitar pa misli ni pustil iz vida, nego je obvestil o tem portugalskega frančiškana P. Rozette-ja. Ta se je obrnil na portugalskega poslanca na rimskem dvoru, Visconde de Carreira, in temu gospodu so bili bolj na uslugo. Našlo se je delo in sicer pod št. Codex 4803. Rokopis je obsegal 190 listov. Izdali so pa le samo kraljeve pesmi z naslovom: Cancioneiro D' El Rei D. Diniz, pela primeira vez impresso sobre o manuscrito da Vaticana, com algumas notas illustrativas, e una prefação historico-litteraria pelo Dr. Caetano Lopes de Moura. Pariz, em cusa de I. P. Aillaud, 1847.

V tej knjigi so natisnjene samo kraljeve pesmi, dočim obsega ves „Cancioneiro“ še pesmi 129 drugih pesnikov.

Svojstvo portugalskega pesništva obstoji v tem, da je umetna rastlina na podlagi proizvodov provenzalskih „trubadurjev“, v tem ko je španska poezija vznikla iz narodnega počela. Portugalska je odvisna od zunanjega vpliva, rada posnema in se približuje skoraj mehkužnosti; zato v svojih najboljših dobah nima izrazitih ličnosti: najodličnejša pesnika Gil Vicente in Camoens sta bila brez posebnega vpliva.

V takih dvorskih pesmaricah se je osredotočila skoraj vsa lirska poezija. Poznejši pisatelj Garcia de Resende je pozneje sestavil „Cancioneiro geral“, katero zbirko je izdal Nemeč Herman de Compas 1516. leta v Lisaboni; ponatisnil jo je zopet Nemeč dr. Kausler v treh zvezkih 1846, 1848 in 1852 v zbor-

niku „Bibliothek des literarischen Vereines in Stuttgart“.

Z rastočim vplivom italijanskega pesništva je v portugalskem slovstvu nastala nova doba.

Dr. K. Glaser.

Zajčev načrt za Vegov spomenik.

Za Vegov spomenik je izdelal kipar g. Zajc model, ki ga vidimo že v slikah. – K temu načrtu za Vegov spomenik bi pripomnili sledeče: Vega sam je modeliran jako izvrstno. kolikor moremo spoznati iz slike. Podnožje je za vojaka jako značilno, in tudi učeniški izraz je jasno upodobljen na licu premišljujočega častnika, ki sedi na prevrnjeni utrdbi. Vidimo ga nekako v takem položaju, kakršen je bil takrat, ko so ga v utrdbah pri Belgradu našli sredi gromenja topov zamišljenega v znanstvene račune. A tisti dve postavi, od katerih naj ena pomeni bojnega boga Marta, druga pa Vedo, se nam ne zdita tako posrečeni. Prvič se ne podasta nikakor v celoto. Zlasti pri pogledu od spredaj, kakor vidimo spomenik v Kaučičevi knjigi, stran 38., takoj čutimo, da sta odveč. Pri pogledu od Vegove desne strani že celo nič ne pomenita, in edino le od leve se dá doseči nekoliko harmoničen prizor. Tudi osebi sami nista kaj posebno srečno izraženi. Zlasti „Veda“ je ponesrečena. Že to, da je „Veda“ popolnoma naga, ne odgovarja niti klasičnemu naziranju, katero je svojo Minervo ali Palado slikalo v veličastni, resni, v dolge gube nabrani obleki, niti posebnemu značaju tega spomenika. Ta ženska podoba, ki naj predstavlja „Vedo“, se zvija tako čudno, da ne bo nihče v njej slutil simbola znanosti, ker naredi vtisk naivne radovednosti ali dušne revščine. Čitali smo nekje, da se „nalahko klanja k učenjaku, kakor ki mu šepetala novo matematično idejo“, a tega ne bo pač noben gledavec prisodil ubogi revici. Boljši je Mart, vendar se tudi ta v svoji popolni nagoti slabo prezentira poleg Vegove zapete uniforme in visokih njegovih škornjev. S simboličnimi osebami pri spomenikih je težavna stvar, in mi bi posebno pri spomeniku junaka in učenjaka želeli, da se položi več poudarka na njegovo osebo samo, kakor pa na nestalne stvore umetniške fantazije.

Dr. E. L.

„Aljažev dom“ v Vratih.

Slovenski planinarji so si pridobili že mnogo zaslug za našo deželo. Oni odkrivajo svetu krasoto slovenske domovine in tudi skrbe, da postajajo romantični gorski kraji pripravi za bivanje letovičarjev. Koliko dohodkov ima Švica od tega, ker je znala svetu odpreti divne alpske pokrajine in privabiti vanje k oddihu na živcih utrujeno mestno prebivalstvo! G. Aljaž je dober in skrben župnik svojemu visokemu faranu Triglavu. Na vrh mu je postavil „Aljažev